

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Feltkøkkenlotterne

Indledning

En af de, efter danske forhold, militære nyskabelser, der så dagens lys ved Brigaden, var Brigades Lottekorps. I alt indgik cirka 300 kvinder i Brigaden, fordelt på sanitetslotter, kontorlotter og feltkøkkenlotter.

I januar 1944 dannedes den komite - Danske kvinders Hjælpetjeneste - i Stockholm, som blev paraplyorganisation for lotterne, og brigadechefen, general Knudtzon, så meget positivt på komiteens forslag til etablering af en styrke af kvindelige hjælpere, der kunne frigøre mandligt personel til kampopgaver.

Bevægelsen var inspireret af det svenske Lottekorps, hvis start daterer sig tilbage til 1924, hvor bevægelsen *Landstormskvinnorna*, så dagens lys. Bevægelsen skulle ved blandt andet indsamlinger og basarer støtte landstormen, der var en slags forløber for *Hemvärnet*. Ved krigens begyndelse talte organisationen godt 26.000 medlemmer. Pr. 1. januar 1943 udskilles bevægelsen til en selvstændig organisation - *Riksförbundet Sveriges Lottakårer* - og medlemstallet var ved krigens slutning 110.000 i 1945. Sanitetslotter, kontorlotter og feltkøkkenlotter hørte til funktionerne, men også inden for signaltjenesten, forsyningstjenesten og luftværnet udfyldte lotterne vigtige funktioner.

Feltkøkkenlotterne

Komiteen havde forhandlet med den svenske lottechef, *generalskan Maja Schmidt*, om støtte til uddannelsen af de danske lotter og en egentlig uddannelse kom på plads i marts/april 1944. Uddannelsen foregik i Stockholm, Malmø, Helsingborg og Göteborg¹, primært ved hjælp af svenske lotteledere.

I Brigadens forlægninger fik lotterne en elementær uddannelse i blandt andet militær anstand. Lotterne var ikke bevæbnede, men det ansås for væsentligt, at de var i stand til at betjene pistol og maskinpistol. Som en del af uddannelsen indgik også den egentlige forplejning af mandskabet.

Feltkøkkenvogn og sammenklappeligt køkkenbord.
Fra Kilde 1.

med forskellige skabe og borde, som ikke indgik i den svenske udgave, ligesom tilbehøret - knive, skeer, spande mv. - afveg fra den svenske norm.

Køkkenvognsudrustning

¹ Ved nogle af uddannelsesstederne blev lotterne uddannet på egentlige *gullaschkanoner*, men sådanne indgik ikke i Brigadens feltkøkkenmateriel. Uddannelsen blev gennemført i en kombination af aftenundervisning, weekend- og ugekursus, ikke ulig det uddannelsesmønster, der kendes fra Hjemmeværnet.

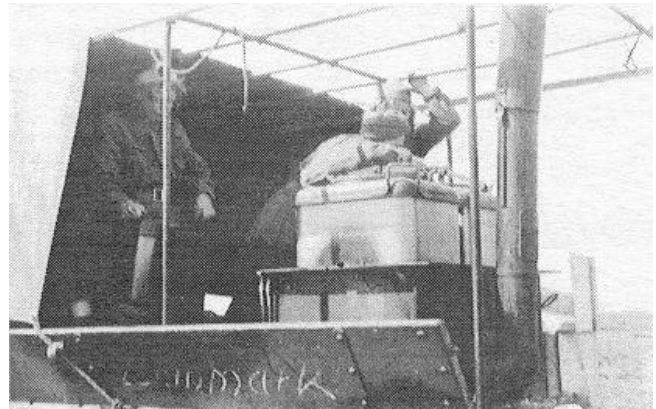
Lotte uddeler mad til 3. Bataljon.
Fra Kilde 4.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Feltkøkkenlotterne

Skabe + komfur	1 lille piskeris	9 krus
1 bord	1 kødmaskine	2 stk. 2 l mål
2 stk. 62 l gryder	1 brødmaskine	1 strygestål
8 stk. 24 l gryder	1 konserveråbner	1 vandfad
8 isoleringskasser	1 rivejern	9 hviskestykker
5 puder til isoleringskasser	4 forskæreknive	3 hængelåse
7 kogestativer	4 forskæregafler	4 komfurkroge
1 stegepande m/hætte	2 tragte	6 urteknive
1 strålingsskærm	1 kødøkse	3 kartoffelskrællere
1 skærebræt	11 spande	1 brændøkse
2 træskeer	1 hulske	4 mælkejunger
1 spidssi	2 paletknive	Diverse klude og børster
1 dørslag	3 stk. 3 dl øsere	2 baljer
1 sigte	3 stk. 2 dl øsere	1 rødspritlampe
2 store piskeris	11 blik tallerkner	1 karbidlampe

Der var således tale om et mindre, mobilt restaurationskøkken, men når man betænker, at en køkkenvogn skulle stå for forplejningen af ca. 150 mand ved alle døgnets måltider, så har det nok ikke været for meget.

Tjenesten ved feltkøkkenvognene var beskrevet i en særlig instruktion og menuerne fremgik af ”den lille grønne bog”, der var en kogebog for lotter.

Tjeneste ved feltkøkkenvogne.

Fra Kilde 1.

Menuerne

Kilde 1 indeholder en række eksempler på soldaternes forplejning - havregrød, vandgrød, øllebrød, vælling, sødsuppe, bygvælling, saftsuppe, frugtsuppe, gule ærter, oksekødssuppe, grønkålssuppe, labskovs, gullasch og hvid labskovs (som havde det lidet appetitlige tilnavn *cement*).

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Feltkøkkenlotterne

Når man skal tilberede mad til 150 sultne soldater, så må mængderne naturligvis være noget større, end de kendes fra almindelige husholdninger - 75 l suppe, 54 kg kartofler og 20-30 l sovs er således almindelige kvanta.

Når man samtidig tager i betragtning af 62 l kedlen var 1 til 1½ time om at komme i kog, så giver det også et vist indtryk af, hvor megen tid, der medgik til at fremstille forplejningen.

At dømme efter forskellige beretninger, så var soldaterne ganske godt tilfredse med forplejningen, om end gule ærter, serveret før en jernbanerejse af mange timers varighed, nok ikke bør anbefales.

Selve feltkøkkenet kunne afmonteres fra lastvognen, og opstilles på jorden. Fra Kilde 1.

Lotteuniformerne

Feltuniformen beskrives som syet efter amerikansk model, af et stockholmsk firma Klaes Gillberg. Stoffet var den svenske hærs grågrønbrune farve, som også blev anvendt til Brigadens øvrige uniformer. Uniformen bestod af jakke og buksenederdel, grå skjorte, blå slips og skråhue.

Buksenederdelen må siges at være en ganske praktisk (og moderne) valg, og den var især praktisk for feltkøkkenlotterne, der skulle bevæge sig meget op og ned af deres køkkenvogne.

Til egentligt arbejdsbrug anvendtes kedeldragter og lignende.

Feltkøkkenvogn og feltkøkkenlotter, i Danmark 6. maj 1945. Fra Kilde 1.

Til brug under feltforhold fik lotterne udleveret en stålhelmet af Brigadens sædvanlige svenske model. Annelise Christoffersen nævner ganske interessant, hvorledes hun og hendes søster havde prøvet stålhelmetene foran et spejl, for at finde ud af, hvilken vinkel, der klædte dem bedst. Under en af de skudvekslinger, som Brigaden blev udsat for i København den 6. maj 1945, var det dog ikke hjelmens vinkel, der var den første tanke, men snarere, at stålhelmen gerne måtte have været noget større ...

Afslutning

Feltkøkkenlotterne fulgte med deres enheder under overfarten til Danmark og sørgede for soldaternes forplejning. Den fortsatte med at løse disse opgaver lige til det sidste, og blev hjemsendt sammen med resten af brigaden den 10. juli 1945.

Ved hjemsendelsen fik hver enkelt lotte en lille skrivelse fra chefen for Brigadens lotter, fru Ada Goldschmidt, som udtrykte en varm tak for indsatsen, der ofte blev ydet på trods af vanskelige og ukendte vilkår.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Feltkøkkenlotterne

*Forplejning på Axeltorv i Helsingør, om morgenen den 6. maj 1945.
Fra Kilde 1.*

Der kan være tale om Køkkenhold 15, der indgik i 5. (tunge) Bataljons, 2. Kompagni (Maskinkanonkompagni).

Til venstre i billedet ses en 20 mm maskinkanon M.40 S.

Kilder

1. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Feltkøkkenlotterne* ved Annelise Christoffersen, udgivet af Den Danske Brigadeforening, København 1995, ISBN 87-90214-18-1.
2. *Sveriges Militära Beredskap 1939-1945* ved Carl-Axel Wangel, Militärhistoriska Förlaget, Stockholm 1982, ISBN 91-85266-20-5.
3. *1½ år med Den Danske Brigade* af oberstløjtnant P.A. F. Norup (stabschef ved Brigaden), Militær Tidsskrift 1947, side 271-308 og 353-406.
4. *Den danske Brigade* redigeret af Niels Grunnet og Bent Demer, H. Hirsprungs Forlag, København 1945.
5. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - 4. Kompagni af 5. Bataljon* ved Mogens Rosenvinge, udgivet af Den Danske Brigadeforening, København 1995, ISBN 87-90214-11-0.

Per Finsted

*Forplejning på Halmtorvet i København, maj 1945.
Fra Kilde 6.*

Der kan være tale om Køkkenhold 17, der indgik i 5. (tunge) Bataljons, 4. Kompagni (Maskingeværkompagni).